

Requiem voor de boekenmarkt

Stilzwijgend staart het mij aan: een eeuwenoud boek. Het Neues Braunschweigisches Gesangbuch, gedrukt in 1780. Gered uit de laatste restanten van de boekenmarkt. Voorzichtig aai ik de broze omslag vóór ik het boek van tafel pak. Het ziet er zo weerloos, maar waardig uit. Kalm en gewichtig ligt de band in mijn hand. Één kilo geschiedenis van de kerk. Dan leg ik het boek weer behoedzaam voor me neer en sla de kaft open. Waarschijnlijk voor de zoveelste maal in zijn boekenleven. De rug kraakt zachtjes, zuchtend onder het gewicht van zijn eigen bladzijden, die nog maar moeilijk van elkaar losraken. Alleen al dat geluid van een knarsende kaft en knisperende bladvellen is voor mij reden genoeg om het aloude papieren boek te verkiezen boven het e-book. En als u nog niet overtuigd ben, steek er dan eens uw neus in. Letterlijk. Snuif diep in en laat u verleiden door de markante geur van het papier. Het papieren boek laat zich lezen met alle zintuigen. Het papieren boek rijpt met de jaren, als een goede wijn. Het papieren boek heeft een ziel, waar de e-reader alleen een accu heeft. Hoewel de inhoud, die blijft hetzelfde: zwart op wit. Het christendom staat, evenals het jodendom en de islam, bekend als een 'religie van het boek'. Maar ook religies als het hindoeïsme, boeddhisme en taoïsme staan bol van de geschriften. Godsdiensten en boeken hebben nu eenmaal een nauwe band. Immers, wat je als gelovige waardevol acht, probeer je op schrift te zetten, opdat het bewaard blijft voor het nageslacht. Die schrijfwoede heeft geleid tot een grote rijkdom aan godsdienstige literatuur. Helaas leidde en leidt die religieuze lectuur op haar beurt meer dan eens tot leeswoede. Met de nadruk op woede. Dan is een heilig boek niet langer een stok om op te leunen, maar om anderen mee te slaan. Zoals een Fries gezegde het illustreert: 'De wierheid is hurd,' sei de man en hy sloech syn wiif mei de bibel op 'e kop ('De waarheid is hard,' zei de man en hij sloeg zijn vrouw met de bijbel op haar hoofd). In plaats van bepaalde boeken dan maar met een te verbieden of zelfs te verbranden, kunnen we ons ook op het lezen zelf richten. Misschien ligt dáár het probleem. Er bestaan twee manieren van lezen: wurgend of strelend, meent de Franse rabbijn Marc-Alain Ouaknin (1957). Wie wurgend leest, maakt de tekst tot een dode letter. Want wurgend lezen betekent dat je een tekst zó wilt begrijpen dat je de betekenis voor eens en altijd vastlegt. Om dan te besluiten: 'Zo is het en niet anders'. In feite kan daarna het boek gesloten worden en dichtblijven. Maar wie strelend leest opent het boek opnieuw en opnieuw. Die laat de tekst door zichzelf heen gaan, wekt de tekst op die manier tot leven en beseft dat een gegeven interpretatie louter één van de vele mogelijkheden is. Wie strelend leest verzet zich tegen pasklare gedachten en geeft de verbeelding vrij baan. 'Het gaat er dan ook niet om', aldus Ouknanin, 'beter te begrijpen, maar anders te begrijpen.' Dezelfde tekst moet en kan telkens weer op een andere wijze worden verstaan. Een tekst heeft dus de eeuwige jeugd! Voor fysieke boeken is dat een ander verhaal. Hoe zuinig je er ook op bent, alle boeken die ooit splinternieuw waren, vervallen, vergelen, verouderen. Toch is dat voor een bibliofiel geen reden om ze af te serveren; vaak integendeel. De liefde voor een boek lijkt met het verstrijken van de tijd enkel te groeien. Wie boeken afdankt, doet dat normalerwijze dan ook niet voor zijn of haar plezier, maar uit bittere noodzaak en met pijn in het hart. Iedereen die zich in de Regentessekerk al die jaren met veel liefde heeft ingezet voor de boekenmarkt die nu écht verleden tijd is, zal dat volmondig kunnen beamen. Daarom heb ik deze kleine ode aan het boek geschreven, ter bemoediging. En we hebben tot slot één troost: de boeken op het balkon worden weliswaar 'gewurgd', maar in de kerkzaal blijven we boeken strelen. Iedere zondag opnieuw en opnieuw.

Ds. Klaas Douwes, oktober 2016

